

Rosa Estopà (coord.)

El coronavirus és verd!
Imaginaris de la pandèmia

La construcció d'un discurs científic
en la població infantil i juvenil
a través dels mots

Col·lecció Recursos Educatius

Títol: *El coronavirus és verd! Imaginaris de la pandèmia. La construcció d'un discurs científic en la població infantil i juvenil a través dels mots*

Aquest estudi s'ha dut a terme en el marc del projecte de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI-2022) de la Generalitat de Catalunya *LEXCOVID: Imaginaris de la pandèmia: la construcció d'un discurs científic en la població infantil a través de la conceptualització dels mots*; i del projecte *LEXMED: Léxico médico y definición: la construcción dinámica del significado terminológico a través de un corpus lexicográfico escolar* (PID2021-125906NB-100), del programa Generación del Conocimiento del Ministerio de Ciencia e Innovación, 2022-2025.

Amb el suport de:

Primera edició: desembre de 2022

© Rosa Estopà Bagot (coord.)

© De esta edición:

Editorial Octaedro, S.L.
C. Bailèn, 5 – 08010 Barcelona
Tel.: 93 246 40 02
octaedro@octaedro.com
www.octaedro.cat

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització del seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos al CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprògràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

ISBN: 978-84-19506-40-5

Dipòsit legal: B 23357-2022

Coberta: Tomàs Capdevila

Dibuix coberta: Niurka Bourne Orihuela (Institut S'Agulla de Blanes)

Dibuix contracoberta: Érika Rosalén Monreal (Institut S'Agulla de Blanes)

Correcció: Xavier Torras

Realització i producció: Editorial Octaedro

Impressió: Masquelibros

Imprès a la UE – *Printed in UE*

SUMARI

Presentació	9
JONATHAN MCFARLAND	
Introducció. LEXCOVID, un projecte amb metodologia col·laborativa <i>bottom-up</i>	11
ROSA ESTOPÀ	
Capítol 1. Difusió social del vocabulari de la pandèmia i el seu reflex en la cultura popular	27
FERNANDO A. NAVARRO	
Capítol 2. Del coronavirus al test d'antígens: un nou vocabulari circula pels centres educatius	45
IMMA CREUS, CRISTINA ESTOPÀ, JOAN PARÉS, NÚRIA VELÀZQUEZ	
Capítol 3. Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de la infància	63
ONA DOMÈNECH-BAGARIA	
Capítol 4. Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de l'adolescència	85
JORDI PLANELLA	
Capítol 5. Límits en la terminologia de la covid-19: entre <i>l'aïllament</i> i el <i>confinament</i>	101
ANA ROSA TERROBA REINARES	

Capítol 6. Mateixos mots en edats diferents: la progressió del coneixement científic	119
M. ISABEL SANTAMARÍA-PÉREZ	
Capítol 7. PCR i vacuna: des dels nens fins als experts	137
LUDOVIC MASSON	
Capítol 8. Mutacions terminològiques: estudi contrastiu dels termes <i>virus</i> i <i>vacuna</i> abans i després d'una pandèmia	153
ROSA ESTOPÀ	
Capítol 9 . <i>El coronavirus és de color verd o vermell?</i> Imaginaris de dibuixos sobre termes de la pandèmia	173
JORGE M. PORRAS-GARZÓN	
LAIA VIDAL-SABANÉS	
Capítol 10. Infografies terminològiques sobre la covid-19 per a infants i adolescents.	189
ROSA ESTOPÀ, LAIA VIDAL-SABANÉS	
Índex	209

PRESENTACIÓ

Tots els nens són artistes. El problema és com continuar sent un artista a mesura que ens fem grans.

PICASSO

Aquesta famosa citació de qui va ser un dels pintors cabdals del segle xx, Pablo Picasso, em sembla una manera digna de començar la presentació d'aquest llibre, tan oportú i rellevant, ja que se centra en la visió dels infants i els adolescents. Rosa Estopà ha aconseguit reunir un grup d'autors destacats de diversos àmbits, però amb un objectiu concret, examinar els punts de vista dels nens i els adolescents en relació amb la pandèmia de la covid-19.

D'ençà del març del 2020, el món s'ha vist sacsejat per una pandèmia que, a causa, entre altres coses, de la globalització i de la facilitat de fer viatges internacionals, ha transformat el món. Tot-hom s'ha vist colpejat per aquesta pandèmia, sigui directament o indirectament. Tot i això, per bé que s'han dut a terme molts estudis científics al voltant de la covid-19, en especial des del vessant mèdic, aquest llibre és el primer, a parer meu, que investiga les paraules que s'han encunyat o que han evolucionat a conseqüència de la tragèdia mundial que hem viscut i que seguim vivint. Amb tot, allò que de debò distingeix aquest llibre i que el fa fascinant, i, m'atreveixo a dir, de lectura i imprescindible, tant per al públic especialitzat com per al públic en general, és l'enfocament en els nens i en els joves, atès que ells seran el futur del món en què vivim.

Rosa Estopà ha aglutinat professionals de camps diversos, de la Medicina, la Pedagogia, les Ciències de l'Educació, la Filologia i la Lingüística, amb l'objectiu de descobrir com els nens de Primària i Secundària aprecien i veuen vint-i-dos dels termes més utilitzats durant la pandèmia, com ara *coronavirus*, *distància social*, *aïllament*,

mascareta o *quarantena*. Els infants, com sabem, s'han vist força afectats per la pandèmia, però amb freqüència les seves idees, els seus punts de vista i les seves experiències no s'han tingut en compte. Picasso era conscient que la ingenuïtat i la innocència del nen poden arribar a la veritat, potser amb més eloqüència que un adult, el qual, malauradament, de vegades necessita dissimular allò que realment pensa i creu. Els nens també són, sovint, pensadors visuals, raó per la qual els pediatres els demanen que dibuixin durant les visites, i és per això que en moltes consultes de pediatria d'arreu del món hi ha pintures i dibuixos infantils. Els petits s'expressen a través de l'art; per això, el que és extraordinari d'aquest llibre són les descripcions lèxiques d'aquestes vint-i-dues paraules representatives de la pandèmia de covid-19, així com dels dibuixos i pintures dels nens de l'escola de Primària i Secundària. Són sorprenents i encisadors en la seva senzillesa, però del tot incisius a l'hora de retratar el que han viscut.

Una de les coses més meravelloses d'aquesta pandèmia és com els científics de tot el planeta han estat capaços de treballar junts per un bé comú: el de trobar vacunes per combatre el virus. No obstant això, els diferents polítics de cada país han estat incapaços de mantenir-se units i lluitar plegats contra aquest nou enemic. Un dels científics més brillants de la primera meitat del segle xx, Jonas Salk, descobridor de la vacuna contra la pòlio, que va salvar la vida de milions de persones, no va voler ser conegut per això i va pronunciar aquella cèlebre frase de:

La nostra responsabilitat més gran és ser bons avantpassats.

Per aquest motiu, subratllo la importància que aquest llibre posi el focus en els imaginaris dels nens davant l'adversitat de la pandèmia, i recomano de tot cor que tothom el llegeixi, petits i grans, i tant els especialistes com els profans, ja que hem d'aprendre i escoltar les veus de les generacions més joves.

JONATHAN McFARLAND

Professor de la Facultat de Medicina
de la Universitat Autònoma de Madrid i de
la Universitat Schenov de Moscou, i president
de l'Associació The Doctor as a Humanist

LEXCOVID, un projecte amb metodologia col·laborativa *bottom-up*¹

ROSA ESTOPÀ

Professora titular de la Universitat Pompeu Fabra
i investigadora del grup IULATERM
rosa.estopa@upf.edu

1. Justificació de l'estudi

La malaltia de la covid ha sacsejat el nostre planeta durant els tres darrers anys. Anteriorment, moltes altres epidèmies i algunes pandèmies havien ocasionat situacions crítiques: la pesta negra (1347), la grip espanyola (1918), la sida (1982) i, més recentment, la SARS, la síndrome respiratòria aguda greu (2002), la primera malaltia important causada per un coronavirus, o la grip A (2009). A més, altres malalties contagioses han estat reincidents al llarg de la història com ara la febre groga, la verola, el tifus o el xarampió. Totes aquestes patologies van causar en el seu context històric un impacte social i personal molt alt i van provocar canvis importants en els diferents àmbits de la societat: sanitari, econòmic, polític, educatiu, psicològic; i també van motivar canvis lingüístics, especialment evidents en el lèxic (Ruiz-Domènec, 2020; Macip, 2021). Tanmateix, podem dir que les transformacions induïdes

---

1. Aquest estudi s'ha dut a terme en el marc del projecte de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI-2022) de la Generalitat de Catalunya *LEXCOVID: Imaginaris de la pandèmia: la construcció d'un discurs científic en la població infantil a través de la conceptualització dels mots*; i del projecte *LEXMED: Léxico médico y definición: la construcción dinámica del significado terminológico a través de un corpus lexicográfico escolar* (PID2021-125906NB-100), del programa Generación del Conocimiento del Ministerio de Ciencia e Innovación, 2022-2025.

per l'epidèmia de la covid-19 han estat més ràpides i més evidents, entre altres raons, per la facilitat de moviment dels individus i per l'existència d'Internet, que possibilita la propagació de la informació arreu del món a través de xarxes socials. La xarxa ha permès, doncs, una cobertura global i una informació en temps real sense precedents i, com a contrapartida, també una resposta social a través d'aquests mitjans.

Immersos en uns fets tan trasbalsadors i planetaris, la societat té la necessitat de fer servir paraules noves per denominar aquesta realitat embrionària i els nous comportaments i processos que se'n deriven en tots els aspectes de la comunitat. En el segle XXI, amb l'accés universal a la informació, els «nous» termes troben ràpides autopistes de circulació que arriben a tota la població. D'aquesta manera irrompen en la quotidianitat paraules especialitzades que prèviament no sortien dels cercles dels professionals de la salut o, per fer servir la mateixa metàfora, no sortien de les carreteres secundàries i sinuoses dels experts. D'altra banda, als mateixos parlants amb finalitats diverses els cal crear noves paraules o donar un nou significat a mots ja existents. Macip (2021) deia que:

Les malalties infeccioses són un problema global: comencen en un racó del planeta, però el nostre estil de vida actual fa que s'estenguin com la pólvora.

És una metàfora totalment extrapolable al lèxic que permet representar i parlar d'aquest problema. El *nostre estil de vida* fa que les paraules de la pandèmia traspassin qualsevol llindar i s'expandixin a velocitats inimaginables fins a arribar a totes les esferes de la societat, també a la dels més vulnerables com són la gent gran, les persones amb pocs recursos i el món dels menors.

Així, és un fet que avui dia tots els parlants hem incorporat paraules relacionades amb la covid al nostre vocabulari que abans del 2019 no coneixíem ni fèiem servir. Unes poques són paraules de nova creació com ara *covid*, *covid-19*, *COVID-19*,² *coronavirus SARS-CoV-2*, *desescalada*, *nova normalitat*; d'altres són paraules que

---

2. Poques vegades la societat és testimoni del naixement exacte d'un terme. COVID-19 va usar-se per primera vegada l'11 de febrer del 2020, un mes abans que l'Organització Mundial de la Salut declarés que la COVID-19 havia deixat de ser una epidèmia per convertir-se en una epidèmia. Una declaració que, al cap de segons, ja es coneixia a tots els indrets del planeta gràcies al poder expansiu de la informació de la xarxa.

ja coneixíem, però que han adquirit un significat nou o més precís en aquest context pandèmic (fenomen conegut com a *resemantització* o *reciclatge lèxic*, Estopà, 2022), com, per exemple, *confinament*, *cribratge*, *toc de queda*, *soca*, *mutació* o *quarantena* (que va deixar de referir-se a quaranta dies per poder fer quarantenes de set dies); uns altres termes són creacions noves que els parlants construeixen amb una motivació irònica o lúdica com ara *covidiota* o *epidemia*, *coronabebè*, *coronacrisi*; però la immensa majoria d'aquesta allau lèxica són mots que feien servir els especialistes, és a dir, unitats terminològiques, que fins aleshores no havien traspassat els usos especialitzats, com ara *aerosol*, *ARN missatger*, *asimptomàtic*, *antiviral*, *brot epidèmic*, *coronavirus*, *grup bombolla*, *immunitat de grup*, *pacient zero*, *PCR*, *pauta completa de vacunació*, *respirador artificial*, *test d'antígens*, etc.

Ens interessen, sobretot, aquests últims casos: els termes que la pandèmia ha possibilitat que s'acostessin al parlant comú i que l'inundessin en la quotidianitat fins a esdevenir paraules d'ús habitual. Macip (2021: 13) explica com les fronteres geogràfiques s'esborren per als virus:

Per als microbis els humans som una sola unitat.

Si agafem aquest mateix símil i el traslladem a la llengua, podem dir que les fronteres sociolingüístiques també s'esvaeixen i que paraules que feia molt de temps que ja no eren noves per als especialistes i que ells empraven en diversos actes comunicatius, de cop i volta, s'escapen dels àmbits especialitzats i arriben, a través dels mitjans de comunicació, les xarxes socials, l'escola, el boca-orella... a tota la societat, i en aquest món global en què vivim adquireixen uns nous usos que comporten sempre una restricció o un matís del significat, un nou sentit: és a dir, un canvi lèxic.

És un fet usual que en el flux d'informació entre experts de tots els àmbits de coneixement i població general circulin termes com *sucre*, *dofí*, *mamífer*, *radiografia*, *grip*, *vacuna*, *memòria*, *lleï*, *fora de joc*, etc. Es tracta de paraules que en un moment històric només coneixien i feien servir els especialistes, però que per motius diferents són conegudes per tota la societat que els associa un valor especialitzat en un context d'ús específic i amb una finalitat comunicativa clarament especialitzada. En l'actualitat més que mai, un conjunt important de termes de totes les àrees de coneixement

són utilitzats per parlants no especialistes. Com molt bé explicava Cassany (2001) a principis d'aquest segle:

Debemos tener presente que el ciudadano de hoy tiene numerosos contactos con el paradigma científico: está al corriente de los avances más importantes de la investigación a través de los espacios cada día más relevantes de divulgación científica en los medios de comunicación; se preocupa por incrementar su bienestar con prácticas de medicina preventiva, control de la alimentación, interés por la sostenibilidad ecológica; utiliza tecnologías cada día más sofisticadas que exigen capacidades de comprensión de complejos manuales de instrucciones e incluso algún rudimento de conocimientos técnico-científicos, o, en definitiva, se encuentra inmerso en un mundo de bombardeo informático, debate político o conflicto personal y social que, cada día más, busca ganar *cientificidad* con la utilización del razonamiento lógico, la objetividad o los datos empíricos. (Cassany, 2001: 214)

En aquests textos de reelaboració científica (tant si són orals com escrits), reneixen termes. Són paraules que per a un especialista ja no són noves, però el ciutadà les percep com a noves. En l'instant en què es difonen, es converteixen en paraules properes per a tothom i, en aquests nous entorns, activen només una part del seu significat especialitzat i fins i tot es reconceptualitzen. Per exemple, un especialista sap que una paraula com *ictus* és «una malaltia cerebral aguda d'origen vascular, isquèmica o hemorràgica, que representa una de les causes principals de discapacitat i que la seva incidència augmenta amb l'envelliment» (*Diccionario de Términos Médicos* de la Real Academia Nacional de Medicina de España), però també sap com es manifesta, quines conseqüències fisiològiques deixa en el cervell, com s'ha de tractar, etc. Per contra, la persona del carrer que té un amic que ha patit un ictus pot saber que es tracta d'una malaltia greu que afecta el cervell i que incapacita la persona, sobretot coneix les seqüeles més evidents, i potser no gaire més. El mateix passa amb la majoria dels termes que entren a formar part de la vida diària dels parlants no experts (*big data*, *bluetooth*, *càncer*, *criptomoneda*, *epigenoma*, *exoplaneta*, *residu zero*, *shiatsu*, etc.): en aquests nous usos, els focus semàntics s'activen només en part i es produeixen associacions diferents de les que estableixen els especialistes (Estopà, 2016).

Al principi, els estudis clàssics de terminologia i lexicologia parlaven de processos de *banalització* o de *divulgació terminològica* (Sager, 1990). En els anys noranta es va començar a parlar de *desterminologització* (Cabré, 1992; Temmerman, 1995; Meyer i Mackintosh, 2000; Humbley, 2007) per referir-se a aquest procés de migració de termes cap al lèxic general. Adelstein (2017) i Adelstein *et al.* (2007) també utilitzen aquest terme, tot i que posen l'èmfasi en els aspectes pragmàtics que comporten modificacions semàntiques i a vegades també formals. Des del moment en què aquestes unitats surten de la *bombolla* dels especialistes i es difonen en la societat, experimenten processos de simplificació (canvis semàntics, gramaticals i pragmàtics) (Ciascpucio, 1997; Cañete *et al.*, 2019; García Palacios, 2001; García Palacios, 2010; Cassany *et al.* 2000). Alcívar (2004) considera que es produeix una recontextualització discursiva complexa com a resultat del canvi en els emissors, destinataris i objectius de la comunicació, és a dir, dels elements d'una situació comunicativa nova. Aquesta diferenciació permet que hi hagi paraules que no siguin noves per a l'emissor, però sí per al receptor (Guerrero, 2017; Estopà, 2022).

Per tant, es tracta d'un fenomen conegut i estudiat en la bibliografia especialitzada. Ara bé, el que és excepcional en una pandèmia és la *quantitat* i el *temps*, i també hi podem afegir, en la darrera pandèmia, la *velocitat*: l'allau de termes que, com si anessin en caravana, circulen cap a nous usos, en un temps molt breu i a un ritme frenètic. En aquest ús democràtic del valor especialitzat d'una paraula es prioritzen certs trets semàntics, perquè, tot i que el valor d'un terme és discret, la quantitat de coneixement que vehicula és *gradual* i *dinàmic*, i el seu ús sempre és contextual i depèn també dels parlants, condicionats per la seva formació (Cabré, Domènech i Estopà, 2019; Estopà, 2021). Aquestes dues característiques són ben significatives: la profunditat del coneixement que s'empra i la dinamicitat d'aquest coneixement en els diversos eixos (en una mateixa persona al llarg del temps o entre persones de nivells formatius diferents en el mateix període cronològic).

Per tot això, els termes vinculats a la covid són un exemple paradigmàtic de les transformacions que solen patir les paraules quan el seu ús i la seva circulació s'eixamplen; i, per això, podem estudiar un període pandèmic com si es tractés d'un laboratori d'experimentació. En aquest cas que ens ocupa, hem de tenir en compte que, en primer lloc, els termes que han sortit de l'esfera

dels especialistes han estat *molts*, tota una constel·lació (Estopà, 2021). En segon lloc, és interessant perquè són termes que han arribat a *totes les estratificacions* de la societat, tant als més grans (els avis) com als més joves (tots els escolars), tant a les persones més formades com a les que no ho estan gaire, tant als més poderosos com els que travessen situacions més precàries. I, en tercer lloc, és rellevant perquè ha succeït en un *període de temps curt*, però suficient per al canvi lèxic: el significat s'ha anat precisant, concretant, canviant, adaptant a la realitat de cada dia pandèmic. Aquest estudi ens ha permès d'observar com un col·lectiu vulnerable com són els menors ha categoritzat i recategoritzat els termes de la pandèmia; en definitiva, com els més joves han entès els termes que han circulat fora de les esferes dels experts.

2. Objecte i objectius de l'estudi

L'objecte d'estudi d'aquest llibre són els *termes més utilitzats durant la pandèmia* i l'objectiu és *observar com han estat categoritzats, explicats i assumits pels escolars*, un dels col·lectius considerats vulnerables davant un context de pandèmia. Hem procurat treure a la llum els imaginaris i els coneixements científics que tenen els nens, els preadolescents i els adolescents al voltant de la pandèmia a través de les explicacions i dels dibuixos que són capaços d'articular sobre els 22 termes més freqüents. Dit d'una altra manera, hem pogut apreciar què ens revelen els mots de la pandèmia explicats i dibuixats per nens de tercer de Primària a quart de l'ESO.

Per aconseguir els objectius marcats, hem fet servir la metodologia CDR (construcció-desconstrucció-reconstrucció) proposada per Estopà (2014 i 2021). Específicament, n'hem utilitzat les dues primeres fases: la de *construcció* del significat col·lectiu i la de *desconstrucció* categoritzada de cada una de les informacions que s'hi vehiculen. Amb aquesta metodologia ens hem pogut apropar al saber col·lectiu d'un grup, és a dir, als imaginaris dels escolars sobre la pandèmia de la covid a través del coneixement de què saben de les paraules relacionades amb aquesta pandèmia.

No s'aprèn mai amb grans salts cognitius, sinó amb informació sempre entrelaçada amb el saber preexistent. Sovint es progressa a partir del coneixement previ per assimilació o comparació amb allò que ja és conegut. A partir del que ja sabem, incrementem el

coneixement del món sobre punts d'ancoratge entre el coneixement nou i el coneixement retingut. Ausubel (1973, 1976, 2002) explica, en la *teoria de l'aprenentatge significatiu*, aquest procés en què la ment humana subsumeix coneixement nou i el relaciona amb el paper rellevant que té el llenguatge en l'aprenentatge dels conceptes científics.

La ventura de viure una pandèmia és que tot s'accelera i es multiplica: en un temps rècord la població en general i els nens en particular han d'assimilar una allau de coneixements nous vinculats a través de termes que per a ells són nous. En aquest context, sorgeixen moltes preguntes de recerca associades amb la terminologia i amb el coneixement que aquesta vehicula: què entenen dels termes que per a ells són nous? En el significat d'algun d'aquests termes, es barregen informacions imaginàries, falses i coneixement científic? Saben més a partir de l'experiència viscuda? Hi ha informació que segueix bloquejant l'accés al coneixement científic? Com influeix un context pandèmic en el coneixement preexistent? Evoluciona el coneixement dels termes en els diversos nivells d'aprenentatge? Es produeixen errors semblants en totes les etapes formatives? Com s'allunya el significat dels menors dels dels experts? I moltes altres qüestions que al llarg dels diversos capítols s'han plantejat d'aquest llibre els autors i a les quals han mirat de donar resposta a partir de les dades recollides.

3. Corpus de treball

Així, per poder desconstruir, analitzar i entendre com la població menor escolaritzada ha construït el significat dels termes de la pandèmia, vam recopilar un corpus d'explicacions i de dibuixos que és a la base de tots els estudis duts a terme en el projecte LEXCOVID que presentem.

Per construir el corpus de definicions i dibuixos TERMCOVID-CAT, vam prendre 4 decisions en relació amb: 1) els termes, 2) les edats escolars, 3) els centres educatius, i 4) la metodologia, que detallem tot seguit. Es pot trobar més informació del projecte LEXCOVID a la pàgina web següent: <https://www.upf.edu/web/iulaterm/lexcovid>

3.1. Termes

Els termes escollits per treballar en aquest estudi van ser els més freqüents durant els dos primers anys de la pandèmia. Per aplegar els termes més usats durant el 2020 i el 2021, vam recórrer als recursos següents: les xarxes socials, el cercador Google, bases de dades lèxiques com ara BOBNEO, bases de dades de mitjans de comunicació com ara FACTIVA, i també a la proposta de paraules de l'any de diverses institucions com són l'Institut d'Estudis Catalans o la Fundéu. La selecció final va ser ratificada per professionals de l'àmbit de la salut. Finalment, vam decidir treballar amb els 22 termes següents:

aïllament, antivacunes, brot epidèmic, cas positiu, confinament, contagi, coronavirus, covid-19, distància social, epidèmia, gel hidroalcohòlic, grup bombolla, mascareta, pandèmia, PCR, pneumònia, quarantena, respirador artificial, test d'antígens, UCI, vacuna i virus

3.2. Edats escolars

L'objectiu era poder conèixer com evoluciona el coneixement en els diferents anys escolars, és a dir, quina diferència es dona en el significat d'un terme al llarg dels cursos escolars de l'ensenyament obligatori. No podíem seguir evolutivament un mateix col·lectiu al llarg de la història, perquè ens interessava controlar l'impacte immediat que havia tingut la pandèmia i, per tant, vam optar per recollir dades des de 3r de Primària (curs en què la lectoescriptura ja ha d'estar força assolida) fins a 4t de l'ESO (darrer curs de l'ensenyament obligatori). Així, van participar en el projecte persones que tenien entre 8 i 16 anys. Per tant, vam decidir dur a terme un *estudi de prevalença*, també anomenat *transversal*, repetit en diversos nivells educatius.

La previsió inicial era disposar d'un corpus de 2.200 definicions de cadascun dels cicles d'ensenyament analitzats, que correspondrien a 200 definicions per terme. Finalment, hem superat aquesta xifra en tots els cicles, ja que en el projecte han participat prop de 2.000 estudiants i hem obtingut una mitjana de 2.700 definicions per cicle.

3.3. Centres educatius

S'ha treballat amb 6 escoles de Primària de Catalunya. Les quatre primeres són centres públics i, les dues darreres, concertats:

- ▶ Escola Annexa-Joan Puigbert, Girona. Coordinador de centre (CC): Joan Parés
- ▶ Escola Sant Jordi, Pineda de Mar. CC: Cristina Estopà
- ▶ Zer El Romaní, Montgai. CC: Ester Gili
- ▶ Institut Escola Montseny, Breda. CC: Alba Maicas
- ▶ Escola Escaladei, Cerdanyola del Vallès. CC: Núria Masip
- ▶ Escola Sant Nicolau, Sabadell. CC: Magda Urgelés

I amb 4 centres de Secundària, el primer, concertat, i els tres darrers, públics:

- ▶ Escola Escaladei, Cerdanyola del Vallès. CC: Núria Masip
- ▶ Institut Escola Montseny, Breda. CC: Alba Maicas
- ▶ Institut Guindàvols, Lleida. CC: Imma Creus
- ▶ Institut S'Agulla, Blanes. CC: Núria Velàzquez

La meitat dels centres es caracteritzen perquè l'alumnat procedeix de famílies de nivell sociocultural mitjà i mitjà-alt, amb una taxa d'immigració inferior al 20%, mentre que l'altra meitat dels centres comparteix el tret que l'alumnat procedeix de famílies d'un nivell sociocultural mitjà-baix, amb una taxa d'immigració superior al 50%. Els centres educatius pertanyen a nuclis urbans molt diferents que intenten ser representatius de la societat, des de grans nuclis urbans fins a escoles agrupades en una zona escolar rural.³

3. Per ordre d'habitants, i segons el cens del 2018: Sabadell és una ciutat de 216.204 habitants, Lleida és una capital de província que reuneix 157.856 habitants, Girona és una altra capital de província de 100.266 habitants, Cerdanyola del Vallès és una ciutat de l'àrea metropolitana de Barcelona de 57.740 habitants, Blanes és un municipi de la costa gironina de 38.790 habitants, Pineda de Mar és un municipi de la costa barcelonesa del Maresme de 26.659 habitants, Breda és un poble de la Selva de 3.753 habitats als peus de les muntanyes del Montseny, i els quatre pobles que formen part de la Zer El Romaní pertanyen a la comarca de la Noguera de Lleida i entre tots no arriben a 2.000 habitants: Montgai: 635 habitants, Sentiu de Sió: 427 habitats, Cubells: 358 habitants i Vilanova de Meià: 395 habitants.

3.4. Metodologia

No tots els termes van estar definits per tots els escolars. Es van fer dos grups d'onze termes equilibrats des del punt de vista semàntic i es van definir de manera intercalada per cicles. Així, van ser definits majoritàriament per estudiants de 3r i 5è de Primària i també de 1r i 3r d'ESO els termes següents: *confinament, coronavirus, distància social, gel hidroalcohòlic, grup bombolla, mascareta, pandèmia, PCR, quarantena, respirador artificial, vacuna*. I van ser definits majoritàriament per estudiants de 4t i 6è de Primària i de 2n i 4t d'ESO els termes següents: *aïllament, antivacunes, brot epidèmic, cas positiu, contagi, covid-19, epidèmia, pneumònia, test d'antígens, UCI, virus*.

La metodologia de camp utilitzada és la que es va implementar en el projecte «Jugando a definir la ciencia», explicada a Estopà (2014, 2019, 2021). Les dades es van recollir en el mateix període en tots els centres: de gener del 2022 al maig del 2022. Es va utilitzar una fitxa per a la recollida de les dades i unes instruccions homogènies per a tots els centres educatius. La consigna que van rebre tots els participants va ser la mateixa:

Imagina't que has d'explicar què significa, què vol dir aquesta paraula (X) a un company que es desperta d'un somni de molts anys o que arriba d'un altre planeta i és la primera vegada que la sent.

El treball era individual, es feia a classe i, per redactar aquesta breu narració explicant el significat de la paraula, no podien utilitzar cap font de referència, ni en paper ni en suport electrònic, com tampoc fer cap consulta a l'educador.

Els centres van preferir fer el treball manuscrit, sense l'ajuda de cap ordinador, per poder controlar més que el treball fos individual. Per a una recollida homogènia de les dades, és imprescindible una coordinació total amb el centre educatiu. El treball no hauria estat possible sense aquests coordinadors de centre, a qui els membres d'aquest projecte mai estaran prou agraïts: moltes gràcies, Imma Creus (Guindàvols), Núria Velàzquez (S'Agulla), Alba Maicas (Montseny), Cristina Estopà (Sant Jordi) Joan Parés (Annexa Joan Puigbert), Madga Urgelés (Sant Nicolau), Núria Masip (Escaladei) i Ester Gili (Zer El Romaní).

Les definicions fetes a les escoles es van transcriure totes i es van introduir en una base de dades creada amb Excel. Vam triar

aquesta eina perquè ens va permetre filtrar i creuar fàcilment els paràmetres que vam tenir en compte per a l'anàlisi. Així, les dades quantitatives extretes són a la base de les generalitzacions qualitatives finals. La feina de transcripció es va haver de fer manualment i se'n van ocupar la Sílvia Bravo, la Rosa Estopà, la Mar Fijo, el Jorge M. Porrás-Garzón, el Ludovic Masson i l'Ana Rosa Terroba. A més, els dibuixos de les fitxes es van digitalitzar per poder aprofitar-los per a anàlisis futures i també en el capítol de Porrás-Garzón i Vidal-Sabanés d'aquesta obra, en el qual es tracta la il·lustració com a mecanisme de complementarietat d'una definició. Les dades recollides es faran públiques en obert a través d'una base de dades en què s'anonimitzaran, seguint la Llei de protecció de dades, totes les dades relacionades amb el nom del menor.

4. Dades del corpus

El corpus TERMCOVID-CAT està format per 11.059 definicions d'escolars escrites en llengua catalana que corresponen a 22 termes. De cada terme es disposa d'una mitjana de 500 definicions. La taula 1 recull la distribució de les definicions dels termes del corpus segons el curs escolar:

Taula 1. Distribució de les dades del corpus per terme i per nivell escolar.

Terme	Cicle mitjà de Primària		Cicle superior de Primària		Primer cicle de Secundària		Segon cicle de Secundària		TOTAL
	3r Pri	4t Pri	5è Pri	6è Pri	1r ESO	2n ESO	3r ESO	4t ESO	
aïllament	25	41		159		153		114	492
antivacunes	29	93		141		159		117	539
brot epidèmic	22	70		118		134		111	455
cas positiu	33	118		151		159		118	579
confinament	132		110	36	159		104		541
contagi	30	91		115		161		119	516
coronavirus	135		120		173		96		524
covid-19		133		129		165	21	123	571
distància social	64		95	34	151		99		443
epidèmia	32	77		94		146		110	459
gel hidroalcohòlic	69		134		168		114		485

Terme	Cicle mitjà de Primària		Cicle superior de Primària		Primer cicle de Secundària		Segon cicle de Secundària		TOTAL
	3r Pri	4t Pri	5è Pri	6è Pri	1r ESO	2n ESO	3r ESO	4t ESO	
grup bombolla	86		127		158		113		484
mascareta	100	15	148		165		118		546
pandèmia	39	14	131		161		109		454
PCR	72	19	129		170		119		509
pneumònia		80		103		153		114	450
quarantena	103		81	32	150		103		469
respirador artificial	89		93	26	147		93		448
test d'antigens		133		131		164		121	549
UCI		130	12	87		151		119	499
vacuna	96		78	39	163		106		482
virus		157	11	117		158		122	565
TOTAL	1156	1171	1269	1512	1765	1703	1195	1288	11059
TOTAL		2327		2781		3468		2483	11059

Paral·lelament, disposem d'un corpus TERMCOVID-CAST que reuneix dades sobre els mateixos termes en llengua castellana de centres educatius de La Rioja, la Comunitat de Madrid i la Comunitat Valenciana procedents del projecte LEXMED (<https://www.upf.edu/web/iulaterm/lexmed>). El corpus TERMCOVID-CAST està format per 8.482 definicions que corresponen a: 1.074 definicions de 3r i 4t; 1.125 de 5è i 6è; 2.964 de 1r d'ESO i de 2n d'ESO, i 3.319 de 3r d'ESO i de 4t d'ESO. Aquest corpus bàsicament s'ha utilitzat en aquest estudi en l'article de Terroba i en l'estudi de Santamaria, i, puntualment, en algun altre treball per contrastar alguna dada com és el cas del capítol de Porrás-Garzón i Vidal-Sabanés.

5. Organització dels estudis

Després d'un article introductori de Fernando Navarro sobre com el vocabulari de la pandèmia s'ha introduït en la cultura popular i, per tant, ha entrat a les llars de tots els nens i adolescents de la societat, segueixen nou treballs que es basen en l'anàlisi de les

dades del corpus que hem descrit des de diferents punts de vista i que aborden els imaginaris que evocuen les paraules testimoni de la pandèmia covídica. Com va defensar Matoré (1953) ja al segle passat, l'estudi dels mots vinculat a la sociologia i a la història permet explicar la vida social d'una comunitat lingüística en un determinat moment històric. I és que, seguint aquest mateix autor, podem dir que tots els moments històrics disposen de *paraules testimoni*. Són aquests mots insígnia de la pandèmia els que s'analitzen en els propers capítols del llibre. Els articles han estat escrits per professionals de formacions diferents (Medicina, Pedagogia, Filologia, Lingüística), de diversos centres educatius de Primària i Secundària, i d'universitats, que formen part dels projectes LEXCOVID i LEXMED. En molts capítols es reproduïxen definicions o fragments de les definicions del corpus; en aquests casos s'ha optat per anonimitzar totalment el nom del menor i, simplement, oferir la dada del nivell escolar. Les definicions es reproduïxen sense cap intervenció lingüística, tret de la correcció dels errors d'ortografia més generals. En el cas de la reproducció d'alguns dibuixos, s'esmenta el nom de pila de l'autor, l'escola i el curs.

La relació i organització dels treballs que estudien aquestes paraules testimoni en la comunitat infantojuvenil és la següent:

- ▶ Difusió social del vocabulari de la pandèmia i el seu reflex en la cultura popular (Fernando A. Navarro)
- ▶ Del *coronavirus* al *test d'antígens*: un nou vocabulari circula pels centres educatius (Imma Creus, Cristina Estopà, Joan Parés i Núria Velàzquez)
- ▶ Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de la infància (Ona Domènech-Bagaría)
- ▶ Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de l'adolescència (Jordi Planella)
- ▶ Límits en la terminologia de la covid-19 entre l'*aïllament* i el *confinament* (Ana Terroba)
- ▶ Mateixos mots en edats diferents: la progressió del coneixement científic (Isabel Santamaria)
- ▶ *PCR* i *vacuna*: des dels nens fins als experts (Ludovic Masson)
- ▶ Mutacions terminològiques: estudi dels termes *virus* i *vacuna* abans i després d'una pandèmia (Rosa Estopà)

- ▶ *El coronavirus és de color verd o vermell?* Imaginaris a partir dels dibuixos sobre termes de la pandèmia de covid-19 (Jorge M. Porras-Garzón i Laia Vidal-Sabanés)
- ▶ *La infografia terminològica, una eina educativa* (Rosa Estopà i Laia Vidal-Sabanés)

Com a societat, hem de poder-nos explicar de quina manera la ciència està transformant el món a una velocitat vertiginosa i quins efectes tindrà per a tots nosaltres. Cal més ciència a les escoles i més divulgació de qualitat en els mitjans de comunicació que arribi a les famílies. Tothom pot entendre un coneixement científic bàsic, si s'explica bé. És un projecte a llarg termini que implica tot tipus de professionals (mestres, matemàtics, físics, químics, metges, epidemiòlegs, biòlegs, farmacèutics, periodistes, etc.), un projecte que hauríem d'assumir com a comunitat.

Aquests resultats que presentem recullen reflexions sobre com és d'important que nens i adolescents (els fonaments de la societat) estiguin degudament informats per gestionar en un futur un món molt millor. A més, per afrontar adequadament totes les crisis que seguiran arribant, cal prevenir i començar a treballar en una població educada en aspectes que afecten la salut de les persones. Aquest treball previ d'informació, conscienciació i construcció ha de servir per gestionar de la manera més convenient un nou període de crisi, i també per protegir-nos de les informacions conspiranoiques i de les notícies falses o *fake news*. Cal començar a reflexionar, doncs, des de l'oportunitat que ens ha donat viure una pandèmia.

6. Referències

- Adelstein, Andreína (2017). Neología semántica y voces especializadas en la conformación del léxico común del español de la Argentina. A: Conde, O. *Los argots hispánicos. Convergencias y divergencias en las hablas populares hispanoamericanas* (p. 103-122). Lanús: Ediciones de la UNLA.
- Adelstein, Andreína; Badaracco, Florencia; Kuguel, Inés (2007). Neología y terminología: procesos de desterminologización en la prensa escrita argentina. A: Acevedo de Bomba, E.; Rivero de Lázaro, M. (comps.). *Desde y hacia el texto. Estudios de traducción y terminología*

- (p. 244-255). San Miguel de Tucumán: CETRATER, Departamento de Idiomas Modernos, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad Nacional de Tucumán.
- Alcíbar, Miguel (2004). La divulgación mediática de la ciencia y la tecnología como recontextualización discursiva. *Quaderns de comunicació i cultura*, 31, 43-70.
- Ausubel, David (1973). Algunos aspectos psicológicos de la estructura del conocimiento. A: Elam, S. (coord.). *La educación y la estructura del conocimiento. Invetigaciones sobre el proceso de aprendizaje y la naturaleza de las disciplinas que integran el currículum* (p. 211-239). Buenos Aires: El Ateneo.
- Ausubel, David (1976). *Psicología educativa. Un punto de vista cognoscitivo*. Mèxic: Trillas.
- Ausubel, David (2002). *Adquisición y retención del conocimiento. Una perspectiva cognitiva*. Barcelona: Paidós.
- Cabré, M. Teresa (1992). *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Les Naus d'Empúries.
- Cabré, M. Teresa; Domènech, Ona; Estopà, Rosa (2018). *La terminologia avui: termes, textos i aplicacions*. Barcelona: UOC.
- Cañete González, Paula; Fernández-Silva, Sabela; Villena Araya, B. (2019). Estudio de los neologismos terminológicos difundidos en el diario *El País* y su inclusión en el diccionario. *Círculo de Lingüística Aplicada a la comunicación*, 80, 135-158.
- Cassany, Daniel (2001). La lengua entre las humanidades y las ciencias. A: *Aprender: un derecho de todos. Un desafío: prevenir-diagnosticar-actuar. Nuevas perspectivas en lectura y escritura* (p. 213-322). Montevideo: Sociedad de Dislexia del Uruguay.
- Cassany, Daniel; López-Ferrero, Carmen; Martí Olivella, Jaume (2000). La transformación divulgativa de redes conceptuales científicas: Hipótesis, modelo y estrategias. *Revista iberoamericana de Discurso y Sociedad*, 2(2), 73-103.
- Ciapuscio, Guiomar Elena (1997). Lingüística y divulgación de ciencia. *Quark: Ciencia, Medicina, Comunicación y Cultura*, 7, 19-28.
- Estopà, Rosa (2014). Construir para deconstruir y volver a construir: elaboración colaborativa de un diccionario de ciencias. *Enseñanza de las ciencias; revista de investigación y experiencias didácticas*, 32(3), 571-590.
- Estopà, Rosa (2016). Neología especializada: términos médicos en la prensa española. A: Sánchez Manzanares, Carmen; Azorín, Dolores (ed.). *Estudios de Neología del Español* (p. 109-131). Murcia: Universidad de Murcia.

- Estopà, Rosa (2021). *El diccionario escolar de ciència: un aliado en el aula*. Espanya: Aula Magna, Proyecto Clave McGraw-Hill.
- Estopà, Rosa (2022). Neología general y especializada. A: Bernal, Elisenda; Freixa, Judit; Torner, Sergi (ed.). (2022). *La neología del español. Del uso al diccionario* (p. 151-174). Madrid; Frankfurt: Iberoamericana; Vervuert.
- García Palacios, Joaquín (2001). En los límites de la especialidad: los textos de divulgación científica. A: Bargalló Escrivà, Maria *et al.* (coords.). *Las lenguas de especialidad y su didáctica: Actas del Simposio Hispano-Austríaco* (pp. 157-168). Santiago de Compostela: Publicaciones de la Universidad.
- García Palacios, Joaquín (2010). La competencia neológica especializada en el estudio y la actuación sobre la neología terminológica. *Revue française de linguistique appliquée*, 14 (2), 17-30.
- Guerrero, Gloria (2017). Nuevas orientación de la terminología y la neología en el ámbito de la semántica lèxica. *RILCE*, 33(3), 1385-1415.
- Humbley, John (2007). *La néonymie est-elle un concept opératoire en terminologie?* Gatineau: Université de Québec en Outaouais. [en línia: <http://www.uqo.ca/terminologie2007/documents/Humbley.pdf>
- Macip, Salvador (2021). *Lliçons d'una pandèmia. Idees per fer front als reptes de salut planetària*. Barcelona: Anagrama.
- Matoré, Georges (1953). *La méthode en lexicologie*. París: Marcel Didier.
- Meyer, Ingrid; Mackintosh, Kristen (2000). When terms move into our everyday lives. *Terminology*, 6(1), 111-138.
- Ruiz-Domènec, José Enrique (2020). *L'endemà de les grans epidèmies. De la pesta negra bubònica al coronavirus*. Barcelona: Rosa dels vents.
- Sager, Juan Carlos (1990). *Practical Course in Terminology Processing*. Àmsterdam: John Benjamins.
- Temmerman, Rita (1995). The process of revitalisation of old words: splicing. A case study in the extension of reference. *Terminology*, 2(1), 107-128.

Presentació	9
Introducció. LEXCOVID, un projecte amb metodologia col·laborativa <i>bottom-up</i>	11
1. Justificació de l'estudi	11
2. Objecte i objectius de l'estudi	16
3. Corpus de treball	17
3.1. Termes	18
3.2. Edats escolars	18
3.3. Centres educatius	19
3.4. Metodologia	20
4. Dades del corpus	21
5. Organització dels estudis	22
6. Referències	24
Capítol 1. Difusió social del vocabulari de la pandèmia i el seu reflex en la cultura popular	27
1. Les «paraules de l'any» durant la pandèmia	30
1.1. Les paraules de l'any 2020	30
1.2. Les paraules de l'any 2021	34
2. Reflex de la pandèmia en la cultura popular	38
2.1. Refranyer del primer confinament	38
2.2. El Tenorio en temps de covid	39
2.3. Nadal 2020 a Mèxic: <i>rama jarocho</i> de pandèmia	41
2.4. Nadal 2020 a Espanya: pessebres i nadales de pandèmia	42
3. Conclusions	44
4. Referències	44

Capítol 2. Del coronavirus al test d'antígens: un nou vocabulari circula pels centres educatius	45
1. Reptes educatius en l'era (post)covid	45
2. El projecte LEXCOVID: una forma de definir la realitat covid	48
3. Els resultats: el que diuen i el que amaguen les paraules	50
3.1. El marc pandèmic	51
3.2. La nova normalitat	53
3.3. Els elements col·laterals.	57
4. Conclusions.	60
5. Referències	62
Capítol 3. Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de la infància	63
1. Introducció	63
2. Els imaginaris	64
3. Anàlisi dels imaginaris terminològics	67
3.1. Mascareta	68
3.2. Confinament	76
4. Conclusions.	81
5. Referències	82
Capítol 4. Els imaginaris terminològics sobre la pandèmia: mirades des de l'adolescència	85
1. Introducció	85
2. Els imaginaris socials en el camp de les ciències socials i les humanitats	86
3. Les adolescències, en especial en èpoques de pandèmia	87
4. La pandèmia i els seus imaginaris terminològics en les adolescències	89
4.1. <i>Oikos</i> : els imaginaris casolans	90
4.2. <i>Polis</i> : les coses que passen a la comunitat.	93
4.3. <i>Sarx</i> : una vida encarnada	95
5. Conclusions.	97
6. Referències	98
Capítol 5. Límits en la terminologia de la covid-19: entre l'aïllament i el confinament.	101
1. Introducció	101
2. Metodologia	104
3. Dades	105

4. Resultats	107
4.1. Terme definit: <i>aislamiento</i>	107
4.2. Terme definit: <i>confinamiento</i>	109
5. Conclusió	115
6. Referències	116
Capítol 6. Mateixos mots en edats diferents: la progressió del coneixement científic	119
1. Introducció	119
2. Hipòtesi de partida, objectius i preguntes d'investigació	121
3. Corpus i metodologia	123
4. Anàlisi i resultats	124
4.1. Definicions amb suport visual o sense	124
4.2. Extensió de les definicions	126
4.3. Ús de descriptors i tipus d'informació	128
5. Conclusions	133
6. Referències	134
Capítol 7. <i>PCR</i> i <i>vacuna</i> : des dels nens fins als experts	137
1. Introducció	137
2. Metodologia	139
3. Anàlisi dels resultats	140
3.1. Nombre mitjà de paraules en les definicions	141
3.2. Riquesa del lèxic	142
3.3. Ús de descriptors	142
3.4. Tipus d'idees presents a les definicions	144
3.5. Anàlisi exhaustiva de metàfores i exemples	146
3.6. Anàlisi exhaustiva de les informacions errònies	148
4. Conclusions	149
5. Referències	150
Capítol 8. Mutacions terminològiques: estudi contrastiu dels termes <i>virus</i> i <i>vacuna</i> abans i després d'una pandèmia	153
1. Introducció i plantejament	153
2. Metodologia	154
3. Anàlisi i discussió	155
3.1. Extensió	155
3.2. Descriptor	159
3.3. Dimensions	163
3.4. Terminologia	167

4. Conclusions	170
5. Referències	171
Capítol 9. <i>El coronavirus és de color verd o vermell?</i> Imaginaris de dibuixos sobre termes de la pandèmia	173
1. Introducció	173
2. Les il·lustracions als diccionaris	174
3. Els dibuixos al corpus TERMCOVID	177
3.1. Dibuixos que aporten més informació que la definició	177
3.2. Dibuixos que no fan referència al terme	180
3.3. El cas del coronavirus és de color verd o vermell?.	183
4. Conclusions	185
5. Referències	186
Capítol 10. Infografies terminològiques sobre la covid-19 per a infants i adolescents.	189
1. La necessitat d'informar tots els col·lectius, també els infants i adolescents	189
2. La infografia terminològica com a eina per potenciar la comprensió	190
3. La nostra proposta: aspectes metodològics	192
4. La nostra proposta: resultats	194
5. Conclusions	206
6. Referències	206

Si voleu més informació o
adquirir el llibre adreceu-vos a:

octaedro.com - octaedro.cat